

Taru Väyrynen

TARU JA TARMO

Taru ja Tarmo

Taru Väyrynen

Taru ja Tarmo

© 2025 Taru Väyrynen

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-1138-5

Tarmolle

Prologi

Olin luultavasti aika onnellinen lapsi kolmevuotiaaksi asti, vaikka en muistakaan siitä ajasta kovin paljon. Äitini Terttu Järvilehto, joka ei pitänyt etunimestään ja sanoi olevansa Tera, oli jättänyt minut Vaasassa asuvien vanhempiensa Toivo ja Ellen Järvilehdon hoitoon. Sanoin heitä papaksi ja mummiksi, mutta tunteenomaisesti he olivat minulle isä ja äiti. Äitini asui välillä vanhempiensa luona, mutta viihtyi paremmin Helsingissä, ja hän oli jo perustanut uusperheen. Isäni Helge Miettunen ei pitänyt minuun mitään yhteyttä. Tarkoitus oli, että isovanhempani adoptoisivat minut.

Tammikuisena yönä vuonna 1947 kaikki muuttui. Aamulla sain tietää, että pappa oli lähtenyt pitkälle matkalle. Ymmärsin olla kyselemättä, koska aikuiset vaikuttivat niin ahdistuneilta, ja vasta 15-vuotiaana sain tietää, että pappa oli lähtenyt pitkälle matkalleen ampumalla itsensä.

Pian myös mummi katosi elämästäni. Hän muutti Karijoelle vanhan äitinsä Maria Sofian luo pieneen mökkiin. Minut sijoitettiin äitini uusperheeseen. Asuimme Uudessakaupungissa, eikä mummi käynyt luonamme moneen vuoteen, sillä huonokuntoista Maria Sofiaa ei

voinut jättää yksin.

Uudessakaupungissa minulla oli isäpuoli Nils Forssell ja pikkuveli Kai. Pikkusiskonkin sain, kun Hannele syntyi, mutta silloin olin jo kahdeksanvuotias.

Äidin mielestä olin sulkeutunut ja kummallinen, ja minulla oli varsinkin iltaisin ennen nukahtamista ahdistavia pelkotiloja ja öisin näin painajaisunia. En kuitenkaan koe olleeni varsinaisesti onneton. Tiesin, että äiti ei erityisemmin pitänyt minusta, mutta paikkasin todellisuutta kuvitelmilla, ja ostin jopa viikkorahoillani oikein kauniin kiiltokuvan, ja kuvittelin äidin antaneen sen minulle osoittaakseen tunteitaan. Äitini huolehti minusta asiallisesti, ja isäpuoleni piti minusta, äidin suureksi kummastukseksi. Minulla oli sosiaalista kömpelyyttä, mutta osallistuin lasten leikkeihin, ja aloitin kuusivuotiaana koulunkäynnin Uudenkaupungin ruotsinkielisessä kansakoulussa.

Yksiopettajaisen pienen kansakoulun opetustapa oli jo käytännön syistäkin sellainen, että oppilaat työskentelivät melko itsenäisesti, ja se sopi minulle. Koulun aloittaessani en osannut ollenkaan ruotsia, mutta se ei ollut ongelma. Opettaja ja oppilastoverini olivat kaksikielisiä, ja puhuivat minulle suomea, kunnes aloin ensin ymmärtää ruotsinkielistä

puhetta ja sitten vastailla ruotsiksi. Kansakoulun kolmannelle luokalle äiti siirsi minut suomenkieliseen kansakouluun. Opetus oli opettajajohtoista, ja meidän oletettiin etenevän tasatahtia. Pitkästyin ja turhauduin, ja äiti lähetti minut pyrkimään oppikouluun, jonka aloitin yhdeksänvuotiaana.

Maria Sofia kuoli keväällä 1953, ja minut lähetettiin koko kesäksi mummin luo Karijoelle. Vähitellen suhteeni mummiin rakentui uudelleen, ja tunsin hänen olevan ainoa aikui-nen, joka rakastaa minua. Sen jälkeen koin mummin mökin tosiasialliseksi kodikseni, vaikka vietin siellä vain kesälomat ja joitakin muita koululomia.

Äitini ja Nils Forssell erosivat, kun olin 12-vuotias. Veljeni ja siskoni jäivät asumaan isänsä luo, ja äiti ja minä muutimme Valkeakoskelle. Äiti oli ruotsin kielen opettajana Valkeakosken yhteiskoulussa, ja minä olin samassa koulussa oppilaana. Tulin vähitellen yhä enemmän tietoiseksi siitä, että en ollut kummallinen vain äitini mielestä. Minua oudoksivat sekä opettajat että luokkatoverini. En silti ollut erityisen syrjitty eikä minua varsinaisesti kiusattu.

Aikaisemmin olin viihtynyt yksin ja elänyt mielikuvitusmaailmassa, johon upposin myös lukemalla kaikenlaista, kirjallisuuden lisäksi

kioskiviihdevihkosia ja sarjakuvalehtiä. Murosiässä otin etäisyyttä äitiini ja mummikin alkoi merkitä minulle vähemmän, mutta ryhdyin etsimään ikätovereistani itselleni tosiystävää, enkä pysynyt toiveissani ollenkaan kohtuuden rajoissa. Toivoin ystävän ymmärtävän minua täydellisesti ja tekevän kaikkensa auttaakseen minua.

Ensimmäinen, josta tavoittelin tosiystävää, oli Jatta. Jatta oli halukas ystäväystymään kanssani, mutta minä testasin hänen ystävytensä aitoutta oikuttelemalla. Kun olimme mukana isommassa ryhmässä, saatoin lähteä mielenosoituksellisesti pois, ja toivoin Jatan hakevan minut takaisin muiden joukkoon. Joskus hän yrittikin tehdä niin, mutta minä kieltäydyin, ja kun hän luopui yrityksestään ja jätti minut yksin, itkin pettymystäni. Vähitellen ymmärsin omat toiveeni kohtuuttomiksi ja epärealistisiksi, mutta vaikka minä latasin ystävyteemme paljon enemmän tunteita kuin Jatta, se oli minulle tärkeä kehitysvaihe.

Jatan jälkeen paras ystäväni oli luokkatoverini Tups, joka tuli pyytämään aivan kosi mistyyliin: "Alatko parhaaksi ystäväkseni?" Vastasin myöntävästi, ja meistä tuli ystävät, mutta Tups ei tietenkään voinut täyttää ylimitoitettuja toiveitani, joten etsin edelleen tosiystävää, ja lukion aloittaessani luulin, että

olin löytänyt hänet luokkatoveristani Irmasta.

Äitini kehittyi vähitellen alkoholistiksi. Ensin ilmestyivät kaappiin punaviinipullot, joita hän vajensi iltaisin aluksi maltillisempaan tahtiin ja sitten yhä reippaammin. Paikallisesta ravintolasta hän löysi miesseuraa, ja hän aiheutti kohua seurustelemalla ensin pankinjohtaja H:n kanssa, joka oli naimisissa, ja sitten toimittaja K:n kanssa, jolla myös oli vaimo.

Valkeakoski oli tehdaspaikkakunta, jota Yhtyneiden Paperitehtaiden toimitusjohtaja Juuso Walden, "valtakunnan viimeiseksi patruunaksi" sanottu, hallitsi kuin entisaikojen kuningas kuningaskuntaansa. Juuso Walden ilmoitti yhteiskoulun rehtorille, että maisteri Järvilehto ei ollut sopiva opettamaan Valkeakosken yhteiskoulussa, ja rehtori ilmoitti äidilleni, että hänen työsuhteensa päättyisi.

Taru lukion toisella luokalla

Elämässä on vaihteita, jolloin kuvittelee voitavansa jättää taakseen paljon sellaista, mitä ei haluaisi kantaa mukanaan, ja edessä tuntuu olevan aivan uusia mahdollisuuksia. Sekä minä että äiti taisimme uskoa olevamme sellaisessa tilanteessa, kun muutimme Ouluun vähän ennen syyslukukauden 1960 alkua. Äiti oli saanut viran ruotsin kielen lehtorina Oulun normaalilyseossa, ja oli epätodennäköistä, että Ouluun asti olisi kantautunut juoruja hänen miessuhteistaan ja alkoholinkäytöstään, joiden takia hän oli menettänyt työpaikkansa Valkeakosken yhteiskoulussa. Minun uusista tuttavistani taas kukaan ei tietäisi, miten outona minua ja käytöstäni oli pidetty, vaan voisin pyrkiä antamaan itsestäni haluamani vaikutelman. Olin kuusitoistavuotias, ja kuusitoistavuotiaan itsevarmuudella uskoin pystyväni välttämään entiset virheeni ja esiintymään edukseni.

Jimmu-enoni, joka tuossa vaiheessa oli majuri ja asui perheineen Oulussa Hiukkavaaran varuskunnassa, oli hankkinut meille vuokra-asunnon. Se oli kaksio uudehkon talon seitsemännessä kerroksessa Tuirassa, Oulujoen siltojen tuntumassa. Äiti majoittui tilavaan olohuoneeseen, josta pääsi parvekkeelle. Minun

huoneeni ja olohuoneen välissä oli pieni keittokomero. Ruokapöytä piti sijoittaa olohuoneeseen.

Äidin toiveikkuuden huomasi siitäkin, että hän rajoitti alkoholinkäyttöään. Hän suunnittelei kotimme sisustusta, ja yhdessä maalasimme vanhat keittiötuolimme kiiltävän mustiksi. Äiti huolehti myös siitä, että minä olisin mahdollisimman edustava. Talvea varten minulle ostettiin pitkävärtiset korkeakorkoiset talvisaappaat ja takki, johon valittiin upea punakettukaulus ja asua täydentämään punakettulakki. Turkiskaulus ja -lakki eivät painaneet omaatuntoani kuin hiukan, sillä Suomessa ei vielä ollut kovin paljon turkistarhoja, ja käsittääkseni punaketut metsästettiin, eli ne olivat ennen turkikseksi päätymistä juoksennelleet vapaina luonnossa. Toki kettu tai kaksikin oli menettänyt elämänsä ihmisen turhan koreilunhalun takia, mutta sitä ajattelin vain vähän ja satunnaisesti. Kokonaisuus oli upea, ja pönkitti talven mittaan itsevarmuuttani, kun se pyrki huojumaan.

Menin lukion toiselle luokalle samaan kouluun, jossa äitini oli opettajana. Joitakin asioita ei voinut muuttaa, vaan jouduin hyväksymään ne. Sekä opettajat että oppilastoverit määrittelivät minut äitini tyttäreksi. Luokassa olin tietenkin aluksi erityisasemassa myös

siksi, että luokkatoverini olivat jo edellisen vuoden aikana tutustuneet toisiinsa, ja minä tulin mukaan uutena. Sellaisessa tilanteessa tuttavuuteen hakeutuvat yleensä ensimmäisinä ne, joilla ei ole luokkayhteisössä läheisiä ystäviä. En ymmärtänyt sitä, mutta vaikka olisin ymmärtänytkin, olisin ilahtunut, kun minuun pyrki tutustumaan luokkatoveri, joka vaikutti miellyttävältä, älykkäältä ja varmaikäyttösiseltä. Käytän hänestä nimeä Hellevi, ja korjaan nimen Helleviksi myös päiväkirjamerkinnöissä, joita liitän tähän. Hänen isänsä oleskeli enimmäkseen muualla kuin kotonaan, ja hänen äitinsä kamppaili maksamattomien vuokrien ja häätöjen kanssa.

Osasin mielestäni jo antaa ihmisille haluamani vaikutelman siitä, millainen olin. Sosiaalisessa kanssakäymisessä tuntemaani epävarmuutta peittelin korostetun itsevarmaan käytökseen. Se tulkittiin haluksi herättää huomiota, mitä tuohon aikaan sanottiin diivailuksi. Asemani luokkayhteisössä muodostui samantapaiseksi kuin se oli ollut aiemmissa kouluyhteisöissäni: olin kummeksuttu, mutta en erityisen syrjitty. Olin kuitenkin tyytyväinen tilanteeseen, sillä se oli nyt tietoinen valinta, ja useimmat pitivät itsevarmuuttani aitona. Kohtasin sen takia toisinaan vihamielisyyttä, mutta en koskaan väheksyntää.

Eroa entiseen korosti, että en enää käyttänyt itsestäni nimeä Taija, niin kuin olin tehnyt varhaisesta lapsuudesta asti. Oulussa vain äiti ja sukulaiseni sanoivat minua Taijaksi, muille olin Taru, ja koulussa opettajat puhuttelivat lukiolaisia sukunimellä. Jos he toisinaan halusivat olla oikein kohteliaita, olin heille neiti Järvilehto.

Oulun normaalilyseon lukiossa oli kieliinja ja matematiikan linja. Koska Valkeakoskella ei ollut lukion ensimmäisellä luokalla ylimääräistä kieltä, jouduin menemään Oulussa matematiikan linjalle. Minun ei ollut vaikea ymmärtää matematiikkaa, mutta koska en tunneilla keskittynyt opetukseen vaan omiin mietteisiini, enkä iltaisin juuri lainkaan lukenut läksyjä enkä tehnyt kotitehtäviä, olin matematiikassa selkeästi luokan huonoin. Matematiikkaa opetti koulun rehtori Akseli Inkala, oikein miellyttävä ja huumorintajuisen mies. Selitettyään jotain hän otti tavakseen silloin tällöin kysyä minulta: "Ymmärtääkö Järvilehto?"

Riippumatta siitä olinko kuunnellut vai en ja ymmärsinkö tai en, tapasin vapauttaa hänet uudelleen selittämisen velvollisuudesta vakuuttamalla: "Ymmärrän."

"Hyvä, silloin kaikki varmasti ymmärtävät", hän tapasi todeta.

En ollut huolissani siitä, että koulumenes-
tykseni oli epätasaista. Minulla ei ollut sel-
keitä tulevaisuudensuunnitelmia. Haaveilin
kirjoittavani joskus sellaisia kirjoja kuin ne,
joita eniten ihailin. Sen ajattelin tekeväni työn
ohella.

Äiti sanoi, että minusta voisi tulla kirjas-
tonhoitaja, ja minustakin tuntui, että sopisin
sellaiseen työhön. Toisinaan äiti ehdotti, että
opiskelisin lääkäriksi ja erikoistuisin psykiat-
riaan. Ajatus viehätti minua, mutta koulume-
nestykseni ei ollut sitä tasoa kuin lääketieteel-
liseen tiedekuntaan aikovalla olisi pitänyt
olla. Realistisempi vaihtoehto oli opiskella
psykologiksi, ja sitä aloin harkita puolivaka-
vissani. Keskeisin unelmani oli kuitenkin, että
minusta tulisi hyvä äiti, joka hoitaisi ja kasvat-
taisi suuren määrän lapsia. Lasten ei välttä-
mättä tarvinnut olla biologisesti omia. Ajatte-
lin myös, että voisin yhdistää äitiyden ja työn
toimimalla lastenkodin johtajana. Silloin ku-
vittelin pientä lastenkotia, jossa lapset vart-
tuisivat kuin perheessä.

Ajatellessani tulevaisuutta tiedostin jo,
että minusta ei olisi asumaan yksin. Pakkoti-
lanteissa kestin yksin vietetyt yöt, mutta
pelko oli ahdistavaa, ja sitä saattoi olla myös
yksinäisinä iltoina ja joskus päivisinkin. Ym-
märsin, että ainoa aikuiselle luontevasti

Kaksi kirjailijaa, Taru Väyrynen ja Tarmo Väyrynen, ja kolmantena nimimerkki Taru Mäkinen, 75 julkaistua teosta, mukana lapsille, nuorille ja aikuisille suunnattuja. Miksi kirjailija kirjoittaa? Miten teokset syntyvät? Kuinka kustantaja päättää, mitä julkaistaan? "Jotakin ehkä tietäisin, olinhan siellä minäkin."

BoD

